

הנשק למלחמה בפשע: עיצוב

מה הקשר בין בילוי אחר הצהריים בבית קפה עירוני, לבין מלחמה בפשיעה? ומה הקשר בין כל זה לעיצוב? "פשע הוא תוצאה של הזדמנות", טוענים ב"מרכז לעיצוב נגד פשע", שנפתח בשנת 2000 באנגליה. וכדי למנוע את ההזדמנות צריך, למשל, לעצב מתקן שירחיק את ידי הגנב מתיק היד

אודית לורן בלקין

הפרצה, ומבלי שנשים לב נגלה שנותרנו ללא התיק. כיסא שבמושבו שני חריצים מקבילים לאורך, המאפשר תלייה של התיק במרכז המושב, מתחת לעיני היושב, הוא אחת ההברקות הגדולות שנתקלנו בהן לאחרונה. אותה הברקה, שעוצבה על כיסא בנטווד (Bentwood),

ש הרבה דברים המשותפים לנשים מרחבי העולם, ואחד הבולטים שבהם הוא דילמת התיק. בבואנו לשבת בבית קפה, מסעדה, או בכל מקום ציבורי אחר, הדבר הכי קשה הוא למצוא היכן להניח את התיק. מספיקה טעות קלה בשיקול הדעת על מנת שיצוץ גנב שינצל את

היא פרי שיתוף פעולה של פרופ' לורן גמן ושני המעצבים הצעירים ג'קי פייפר (Jackie Piper) ומרקום ווילקוקס (Marcus Willcocks) מה"מרכז לעיצוב נגד פשע". מוצרים נוספים שנולדו בעקבות מחקרים דומים, הם תיקי יד שעוצבו באופן המונע גניבות מתוכם, בגדים המגנים על לובשיהם מתקיפות שונות, מתקני חניה המונעים גניבת אופניים, ריהוט למניעת גניבה ואחרים. האסתטיקה של המוצרים הללו היא חלק מהפילוסופיה המחקרית של המרכז: "עיצוב בטוח אינו צריך להיראות מכוער".

ה"מרכז לעיצוב נגד פשע" (DAC - Design Against Crime) הוא תוצאת יוזמה חברתית ומחקרית העושה שימוש בתהליכי עיצוב מוצרים, במטרה "להגביר בטיחות קהילתית ואיכות חיים, ולעצב את

לבם לעיצוב. יחד עם זה, יש להתייחס למשתמשים הסופיים במוצרים ולצורכיהם. כדי להתקדם משלב הניסוי והמחקר לשלב המעשה, מציע "המרכז לעיצוב נגד פשע" - לצד קונספט, שיטה ומחקר חברתי, קוגניטיבי ופסיכולוגי - גם איסוף מידע אודות המשתמשים הסופיים ואודות טכניקות הפשע השונות. המחקרים הכמותיים והאיכותיים וכל אותן גישות מעורבות נלקחים כולם בחשבון בהליך העיצוב של מוצרים, שירותים וסביבות, על מנת לעזור להפחית מקרים, השפעות ופחד מפשע.

עד כמה שפעילות המרכז חשובה וחיונית, היא עדיין נתקלת בקשיים: ראשית, מצד קהילת המעצבים. חלקם דוחים את השיטה בטענה שהיא מגבילה את היצירתיות שלהם. אם כי, כנגדם, טוענים מעצבים אחרים שעניין זה דווקא מעלה את רמת היצירתיות; קושי

"מה הטעם לעצב מוצר בטיחותי לבני נוער, אם הוא לא מגניב מספיק כדי שירצו להיראות איתו בציבור? אנחנו רוצים שאנשים ישתמשו בדברים שאנו יוצרים, אז כן, אספקטים של טרנדים ואופנה חשובים כמו גם האספקטים למניעת פשע"

נוסף הוא נושא העלות הכספית הכרוכה בתהליך העבודה של המרכז. בנושא זה, מנסים אנשי להוכיח שבמשוואה "עלות מול תועלת" מתברר שההשקעה נמוכה בהרבה ביחס לתועלת שהיא מניבה. דוגמה לכך היא פעולה שנקט המחשול הבריטי בתגובה לגניבות חוזרות ונשנות של רכבים מסוג מסוים, אשר גרמו למבוכה ולהפסדים כבדים של היצרניות. המחשול ביקש את שיתוף הפעולה של המרכז לעיצוב נגד פשע, ובסופו של הליך, התגבשה מסקנה בצורת מפתח אלקטרוני שמופעל באמצעות קידוד ואימוביליזצורים, מפתח שהפך מאז למרכיב חובה בכל רכב. החברות שיישמו את המסקנה, יצאו נשכרות וברווח גדול. בנוסף, דוגמה זו, לדברי אנשי המרכז, מוכיחה את העובדה שאם מוצרים "מעודדי פשיעה" (שהנטייה לגנוב אותם היא שכיחה) היו מעוצבים לפי הסטנדרטים של "עיצוב נגד פשע", אזי המחשול הבריטי יכול היה לחסוך משאבים שמופנים כנגד פשיעה מעשית, ולנתב אותם לטובת "המרכז לעיצוב נגד פשע".

הפשע אל מחוץ לחברה שלנו". את תחום המחקר החדש והמתפתח עורך, מאז שנת 2000, "המרכז לחקר עיצוב נגד פשע" (Design Against Crime Research Centre), בניהולה של פרופסור לורן גמן, באוניברסיטה לאמנויות בלונדון (University of the Arts London, Central Saint Martins College).

מרכז המחקר שמלנגד עיניו שלוש מטרות עיקריות: האחת - לצמצם מקרים והזדמנויות לפשע דרך עיצוב מוצרים, שירותים, תקשורת וסביבה שמותאמים למטרה זו; השנייה - לצייד את העוסקים בעיצוב במקורות ובכלים הקוגניטיביים והפרקטיים; והשלישית - להוכיח לתעשיות הייצור והשירות, לשלטון המקומי והלאומי ולחברה בכלל, שניתן להגביר רווחים חברתיים ומסחריים באמצעות עיצוב נגד פשע. על מנת ליישם את אותן מטרות צריך, מחד, לעזור למעצבים לחשוב כ"גנבים" ולהתעדכן באופני ביצועי הפשעים בעולם המשתנה, ומאידך, לתמוך במומחים שעוסקים במניעת פשע ולהסב את תשומת

”למעצבים שלנו יש מודעות חברתית חזקה, ומה שמאחד את האנשים בקבוצת המחקר שלנו הוא האמונה שהעולם יכול להיות מקום טוב יותר ושאנו נחושים לעשות משהו בנדון. עם זאת, ייתכן שהאגו שלנו מעט נפוח”

עד איזו נקודה הצלחתם לעניין את הממשל הבריטי וגופים אחרים? ומה התוכניות שלכם להמשך?

”המחקר שלנו הוא רב תחומי ועצמאי לחלוטין, ונתמך על ידי מועצות מחקר עצמאיות. אנחנו עוסקים בפרויקטים שאנו בוחרים ומאמינים שיש באפשרותנו לשפר באמצעותם את העולם. תוצרי העיצוב שלנו הם תוצאה של מחקר וניסיון רב. אנחנו מקשיבים תמיד למה שיש לממשל הבריטי לומר, אבל מרגישים חופשיים לפרש ולהגיב למידע בשונה מהם. הכוונה שלנו היא ליצור עיצובים, וזאת בניגוד לממשל, שרוצה ליצור מדיניות. בשורה התחתונה, מה שאנחנו חולקים במשותף זה הכמיהה לעצב את הפשע אל מחוץ לחברה. הסיבות והדרכים אולי שונות, אבל האג'נדה משותפת: אנחנו מתנגדים לפשע”.

האם אתם מתכוונים להתמקד בעיצוב נגד פשע בלבד, או שתעסקו גם בנושאים כמו עיצוב נגד טרור, פגעי מזג אוויר וכדומה?

”הגישה שלנו היא לייצר עיצוב שיותאם לצורך שאותו הוא ממלא, אבל גם עונה על צרכים חברתיים. למעצבים שלנו יש מודעות חברתית חזקה, ומה שמאחד את האנשים בקבוצת המחקר שלנו הוא האמונה שהעולם יכול להיות מקום טוב יותר ושאנו נחושים לעשות משהו בנדון. עם זאת, ייתכן שהאגו שלנו מעט נפוח”.

על אילו פרויקטים אתם עובדים כרגע? ומהם הפרויקטים העתידיים שלכם?

”אנחנו חושבים על ריהוט למניעת גניבות, כיסאות שמחזיקים תיקים, אופניים וחניות לאופניים, ישיבה בציבור ואביזרי ביגוד כנגד גניבה, כמו גם על עיצוב במרחב הציבורי כמו חניונים לאופניים. לא נוכל לגלות את כל סודותינו, אך נרמז שישנה הרבה פעילות עסקית מול 'המרכז להדשנות', שגם הוא נמצא באוניברסיטה שלנו. הכי חשוב זה שאנחנו מנסים לחדש, ולא לחקות”.

האם אתם מתכוונים להפיץ את התיאוריה גם מחוץ לאנגליה?

”בוודאי, הצוות שלנו מרצה בעולם כולו לקהלים מסוגים שונים. אנחנו משתדלים לחלוק מידע, ומאפשרים למעצבים שמעוניינים להתנסות במחקר נגד פשע גישה חופשית לפרסומים, לתיאוריות ולכלי המחקר שלנו. אנו מנסים גם לשותף פעולה עם ארצות אחרות, וכרגע אנחנו מריצים פרויקט בספרד. זה מתגמל לראות יותר עסקים מתדפקים על דלתנו, כמו גם מעצבים צעירים ואנשי ממשל וחינוך”.

בעולם כל כך קר ומנוכר, יש עדיין מקום למחקר חברתי?

”כן, אישית אני עדיין מאמינה שמעצבים יכולים לגרום לשינוי, ושחינוך לעיצוב - כמו גם עיצוב נגד פשע - יכולים לעזור לעולם להיות מקום טוב יותר. אם העיצובים שלנו תורמים לאנשים בלונדון וברחבי העולם לעסוק בענייניהם, מבלי לחשוש שיותקפו על ידי פושעים שנטפלים אליהם, אזי עשינו את עבודתנו. חלק מהעבודה הוא גם לגרום לאנשים לחשוב או לצחוק בכך שניצור מוצרים מעט שונים. אני מעריצה גדולה של מאטיאס מג'ירי (Matthias Megyeri), שעיצוביו הופכים את נושא הביטחון להומוריסטי. להומור, בדומה לעיצוב שנלחם על זכויותיו, צריך להיות מקום נכבד בעולמנו”.

”הכוונה שלנו היא ליצור עיצובים, וזאת בניגוד לממשל, שרוצה ליצור מדיניות. בשורה התחתונה, מה שאנחנו חולקים במשותף זה הכמיהה לעצב את הפשע אל מחוץ לחברה. הסיבות והדרכים אולי שונות, אבל האג'נדה משותפת: אנחנו מתנגדים לפשע”

קולקציית עיצוב נגד פשע

חניה בטוחה לאופניים - Bike Off

בתגובה לכוונות הממשל הבריטי להגביר את כמות רוכבי האופניים בערים פי ארבעה עד שנת 2012, חוקר 'המרכז' כיצד פתרונות תכליתיים ועיצוביים של מתקני חניות לאופניים ישפיעו על שימוש (או שימוש לרעה) באופניים, וכיצד אלה יעודדו (או לא) שימוש באופניים בתוך העיר. דגמי המתקנים שעוצבו מציגים נעילות כפולות של שלדת האופניים והגלגלים.

פרטי ריהוט כנגד גניבה - Grippa

פרויקט שהניב עד כה ריהוט ואביזרי ריהוט נגד גניבת תיקים עבור סביבות של ברים, בתי קפה ומסעדות. בין הפרטים הוצגו וויס מסולסלים ותופסנים לכריכת רצועת התיק סביבם, כיסא בעל שני חריצים שמאפשר את תליית התיק תוך ישיבה על רצועתו, וויס לתליית התיק על גבי דופן השולחן וכדומה. הפרטים נבחנו ברשת מסעדות בריטית, ויצרנים כבר גילו התעניינות בייצורם.

פרטי לבוש נגד גניבה

מועצת העיצוב והמרכז לעיצוב נגד פשע באוניברסיטת סן-מרטין, יחד עם מותג הביגוד Vexed Generation, חברו יחדיו לפרויקט מחקרי, שהוביל לייצור קולקציית בגדים אופנתית המסייעת למנוע גניבה של פריטים כמו טלפונים סלולאריים, ארנקים ושאר טובין. בין המוצרים עוצבו צמידים אלסטיים לנשיאת טלפון נייד, ארנק אלסטי שנלבש מתחת לבגד, תיקים בעלי מנגנוני סגירה מתוחכמים וז'קטים בעלי כיסים נסתרים. המוצרים כבר נמכרים בחנויות.

אמצעי ביטחון של המעצב Matthias Megyeri - Sweet Dreams SecurityTM

במטרה להפוך מוצרים בטיחותיים לידידותיים יותר, קיבלו אביזרים פונקציונאליים התייחסות עיצובית הומוריסטית. בין המוצרים: חוט תיל מקושט פפרים, מנעול בצורת ראש של דב, שרשרת ברזל עשויה לבבות, מצלמת ביטחון שהתחפשה לחתול, וילון מדמה סורגים, גדר שבראשי מוטותיה הוצבו יצורים דוקרניים אך מלאי חן, ועוד.

חשיבותו של נושא העיצוב נגד פשע נוגע לכולנו ולכן הפנינו לפרופ' גמן מספר שאלות על הרעיון והפעילות של המרכז.

מה יותר חשוב ל'מרכז לעיצוב נגד פשע' - מניעת פשע, או עיצוב מוצרים?

פרופ' גמן: ”אנחנו מאוד להוטים לייצר מוצרים ידידותיים למשתמש, ובלתי ידידותיים לאלה המשתמשים בהם לרעה. אנחנו דואגים לוודא שהמוצרים נראים טוב, ולמרות שאנו למעשה פונים למשתמשים בהם לרעה, אנחנו תמיד זוכרים שהמשתמש במוצר הוא זה שעומד במרכז וצרכיו צריכים להילקח בחשבון ראשונים, ולא רק הצורך להיות ולהרגיש מוגן ובטוח. לצד אלה, נוחות השימוש חשובה לנו לא פחות”.

עד איזו נקודה אתם מודעים לאופנה, טרנדים ומגמות עיצוב? האם אתם מתייעצים במומחים מתחומים אלה?

”חלק מהמעצבים שלנו הם מומחים באופנה. אדם ת'ורפ עובד עם מספר חברות ועיצב מספר קולקציות עם שותפו ג'ו האנטר עבור המותג Vexed Generation. הוא עיצב גם אופניים ומעמדים לאופניים, והשתתף במחקר להבנת עיצוב בסביבות ציבוריות. מעקב אחר מגמות שונות הוא כמו טבע שני עבור חלק מהמעצבים והחוקרים שלנו. אנחנו ממוקמים במרכז סנט מרטין (Saint Martin), היכן שלמדו ג'ון גליאנו, סטלה מקרטני ואחרים, והאוניברסיטה שבה אנו פועלים היא המובילות בעולם בענייני אופנה ואחת מספקי לימודי האמנות והעיצוב הגדולים באירופה. מכך נובע, שמידע לגבי טרנדים הוא חלק בלתי נפרד מהפוקוס שלנו.

”מה הטעם, למשל, לעצב מוצר בטיחותי לבני נוער, אם הוא לא מגניב מספיק כדי שירצו להיראות איתו בציבור? אנחנו רוצים שאנשים ישתמשו בדברים שאנו יוצרים, אז כן, אספקטים של טרנדים ואופנה חשובים כמו גם האספקטים למניעת פשע”.

